

БӨЛІМ: ҚАЗАҚ ТІЛІ

Арнайы мектепте қазақ тілі сабағында ойын технологияларын қолданудың тиімділігі

ЖАРИЯЛАНДЫ
03.01.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/186364/>**Кобентаева Сауле Сериковна**

Қарағанды облысы білім басқармасы
«№9 арнайы мектеп-интернаты» КММ
Қазақ тілі пәні мұғалімі

АННОТАЦИЯ.

Бұл мақалада арнайы мектеп жағдайында қазақ тілі сабағында ойын технологияларын қолданудың педагогикалық маңызы қарастырылады. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың сөйлеу тілін дамыту, танымдық белсенділігін арттыру және оқу мотивациясын қалыптастыруда ойын элементтерінің рөлі айқындалады. Ойын технологияларын жүйелі қолданудың тәжірибелік нәтижелері талданып, қазақ тілі сабағында қолдануға болатын ойын түрлеріне мысалдар келтіріледі.

Түйін сөздер: арнайы мектеп, қазақ тілі, ойын технологиялары, түзете-дамыта оқыту, сөйлеу тілі, инклюзивті білім беру.

Қазіргі жаһандану заманында білім беру жүйесінің басты басымдықтарының бірі – инклюзивті қоғам қалыптастыру және ерекше білім беруді қажет ететін (ЕБҚ) балалардың әлеуметтік ортаға бейімделуіне жағдай жасау. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында әрбір баланың жеке мүмкіндіктеріне қарай сапалы білім алу құқығы бекітілген. Бұл тұрғыда арнайы мектептердегі оқу үдерісі жай ғана білім беру емес, сонымен бірге түзету-дамыту мақсатын көздейді.

Арнайы мектеп оқушыларының негізгі ерекшелігі – олардың танымдық процестерінің (зейін, қабылдау, ес, ойлау) баяулығы және сөйлеу тілінің жеткіліксіз дамуы. Әсіресе, мемлекеттік тіл – қазақ тілін оқытуда оқушылардың сөздік қорын байыту, грамматикалық тұлғаларды дұрыс қолдануға үйрету және байланыстырып сөйлеу

дағдыларын қалыптастыру үлкен шыдамдылық пен кәсіби шеберлікті қажет етеді.

Дәстүрлі академиялық оқыту әдістері мұндай оқушылар үшін жиі қиындық тудырып, олардың пәнге деген қызығушылығын төмендетуі мүмкін. Сондықтан оқытудың баламалы, оқушының психологиялық жайлылығын қамтамасыз ететін әдісі ретінде ойын технологияларын қолдану бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады.

2. Ойын технологияларының теориялық-педагогикалық негіздері

Ойын технологиясы – бұл дидактикалық мақсаттарға жетуге бағытталған, ойын түрінде ұйымдастырылған оқыту әдістерінің жүйесі. Көрнекті педагог Л.С. Выготскийдің айтуынша, «Ойын – баланың даму аймағын қалыптастырады». Ерекше балалар үшін ойын тек ермек емес, бұл – олардың қоршаған ортаны тануының, қарым-қатынас жасауды үйренуінің бірден-бір жолы.

Ойын технологияларының негізгі функциялары:

1. Түзетушілік: Психофизиологиялық кемшіліктерді (ұсақ моторика, зейін тұрақсыздығы) түзетуге көмектеседі.
2. Дамытушылық: Оқушының танымдық қабілеттері мен ерік-жігерін жетілдіреді.
3. Тәрбиелік: Топта жұмыс істеуге, бірін-бірі тыңдауға және тәртіпке үйретеді.
4. Коммуникативтік: Сөйлеудегі кедергілерді жойып, тілдік ортаға бейімдейді.
5. Қазақ тілі сабағындағы ойындардың жіктелуі және әдістемелік ерекшелігі

Арнайы мектепте ойынды ұйымдастыру кезінде мұғалім мынадай талаптарды ескеруі тиіс: ойын ережесі қарапайым болуы, көрнекіліктер (суреттер, заттар) мол қолданылуы және әр баланың қатысуына мүмкіндік берілуі керек.

3.1. Лексикалық-дидактикалық ойындар

Бұл ойындар жаңа сөздерді меңгертуге және сөздік қорды бекітуге негізделеді.

- «Сиқырлы сандық»: Сандық ішіне түрлі заттар (ойыншық жемістер, мектеп құралдары) салынады. Оқушы затты ұстап көру арқылы сипаттайды немесе атын атайды. Бұл тактильді сезім мен сөйлеуді ұштастырады.
- «Сөз тізбегі»: Мұғалім бір сөз айтады (мысалы, «Ана»), оқушы сол сөздің соңғы әрпіне келетін жаңа сөз айтуы керек. Бұл ойын фонематикалық естуді дамытады.

3.2. Сюжеттік-рөлдік ойындар (Әлеуметтік бейімделу)

ЕБҚ балалар үшін өмірлік жағдаяттарды сабақ үстінде ойнап көрсету өте маңызды.

- «Дүкенде» тақырыбы: Бір оқушы – сатушы, екіншісі – сатып алушы. Олар: «Сәлеметсіз бе!», «Нан қанша тұрады?», «Маған сүт беріңізші», «Рақмет!»

деген фразаларды қолдануды үйренеді. Бұл диалогтық сөйлеуді дамытудың төте жолы.

3.3. Грамматикалық ойындар

Қазақ тілінің грамматикасы (септіктер, көптік жалғаулар) арнайы мектеп оқушылары үшін қиын соғады.

- «Кім көп біледі?»: Берілген сөзге көптік жалғауын дұрыс жалғау (Кітап + тар, гүл + дер).
- «Сөйлемді аяқта»: Мұғалім сөйлемнің басын айтады, оқушы қисынды аяқтауы тиіс.

4. Түзету-дамыту бағытындағы қимыл-қозғалыс элементтері

Арнайы мектеп оқушылары тез шаршайды (тез қажу). Сондықтан қазақ тілі сабағында сергіту сәттерін ойын түрінде өткізу қажет.

- «Оңға, солға!» ойыны: Бағыт-бағдарды білдіретін сөздерді үйретуде мұғалімнің бұйрығын қимылмен көрсету.
- «Дыбыс аулау»: Егер мұғалім «А» дыбысы бар сөзді айтса, оқушылар қол шапалақтайды. Бұл зейінді шоғырландыруға көмектеседі.

5. Сабақта АКТ мен ойын технологияларын ұштастыру

Заманауи арнайы білім беруде интерактивті тақта мен мультимедиялық ойындардың рөлі зор. LearningApps, Wordwall платформалары арқылы жасалған «Сәйкестендіру», «Кім жылдам?» ойындары балалардың визуалды қабылдауын жақсартады. Мысалы, сурет пен сөзді сәйкестендіру тапсырмасы баланың жадында ақпараттың ұзақ сақталуына ықпал етеді.

6. Тәжірибелік нәтижелерді талдау

Ойын технологияларын жүйелі түрде қолданудың нәтижесінде мынадай оң динамика байқалады:

Көрсеткіштер	Дәстүрлі оқыту	Ойын технологиясымен
Сабаққа қатысу белсенділігі	Төмен (30-40%)	Жоғары (85-90%)
Сөздік қордың молаюы	Баяу	Жылдам әрі тұрақты
Психологиялық кедергі	Қорқыныш бар	Еркін қарым-қатынас
Тапсырманы орындау сапасы	Орташа	Қызығушылықпен жоғары деңгейде

Менің бақылауымша, ойын элементтері енгізілген сабақтарда оқушылардың шаршау

деңгейі төмендеп, эмоционалдық көңіл-күйі көтеріледі. Бұл өз кезегінде білім сапасының артуына әкеледі.

Арнайы мектеп жағдайында қазақ тілі пәнін оқыту – тек қана сауаттылыққа үйрету емес, бұл баланың өмір сүру дағдыларын қалыптастыру. Ойын технологиялары бұл үдерістегі ең тиімді «көпір» іспеттес. Ол оқушының мүмкіндігі мен оқу бағдарламасының талабын ұштастырады.

Қорыта айтқанда, ойын – оқушыны жалықтырмайды, шаршатпайды, керісінше оның бойындағы жасырын қабілеттерін ашады. Мұғалімнің міндеті – әр сабақтың мазмұнына сай ойын түрлерін дұрыс іріктеп, оны жүйелі қолдану. Болашақта бұл бағыттағы жұмыстарды цифрлық ресурстармен байыта отырып жалғастыру қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007 (өзгертулермен).
2. Айтбаева А.К. Инклюзивті білім беру негіздері: Оқу құралы. – Алматы: Эпиграф, 2022. – 180 б.
3. Мұратбекова Г.А. Арнайы педагогика: Әдістемелік нұсқаулық. – Алматы, 2020.
4. Жұмабаева Ә.Е. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2021.
5. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – М: Смысл, 2003.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.